

MASARYK: ŽÁDNÝ TATÍČEK. RVÁČ

Spisovatel a scenárista **PAVEL KOSATÍK** o tom, proč Masaryk neměl přátele, co si myslel o Karlu Čapkovi a jak moc pravdivý má být historický film.

Text: Lucie Zídková
Foto: Michal Sváček

PAVEL KOSATÍK (66)

Spisovatel a scenárista, dříve působil také jako redaktor v několika nakladatelstvích a redakcích novin a časopisů. Věnuje se především literatuře faktu, napsal několik portrétů slavných Čechů (např. Ferdinand Peroutka - Pozdější život, Fenomén Kohout, Já jsem oves - rozhovor s Madlou Vaculíkovou, Věra Čáslavská - Život na Olympu nebo Emil Bělec 00:10). Českou povahu zkoumal v knihách České snění, Četři demokraté, České okamžiky a Česká inteligence. V loňském roce vydal knihu citátů 100x TGM a Sběrnou knihu - rozhovor s Helenou Třeštíkovou. 18. října, v den 100. výročí prohlášení nezávislosti ČR, jde do kin film *Hovory s TGM*, natočený podle jeho scénáře. Zároveň vychází i jeho kniha *Jiný TGM*.

Uněkterých lidí, s nimiž dělají novinaři rozhovory, je těžké vymyslet, na co se ptát. To rozhodně nebyl případ spisovatele Pavla Kosatíka. Téma bylo jasné: ke stému výročí Československé republiky jde do kin film *Hovory s TGM*, k němuž napsal scénář na motivy známé knihy Karla Čapka, a zároveň mu vychází Masarykův životopis s titulem *Jiný TGM*.

V čem je váš *Jiný TGM* jiný?

Ta jinakost pro mě spočívá hlavně v tom, že až dneska se mu dá doopravdy dívat z očí do očí. Za jeho života to nešlo, bránil tomu jeho kult, o kterém bylo hodně lidí přesvědčeno, že je v zájmu státu. Rok po jeho smrti zahynulo i svobodné Československo a za nacistů bylo nemyslitelné se Masarykem zabývat. A tři roky po válce to převzali komunisti, kteří ho lidem vymazali z hlav ještě důkladněji. První dobré knihy o něm – Kovtunovy, Opatovy a dalších – začaly vycházet až po listopadu 1989, jenže i tehdy jsme ten tatíčkovský kult vlastně prodlužovali dál. Tou jednoznačností, s jakou jsme z něj udělali hlavně antikomunistu. Výsledkem je současná úcta hranící se strachem až nezájmem. Kdo se tady o něj skutečně zajímá, kdo si doopravdy láme hlavu nad tím, jak retro

Masaryka proměnit v člověka užitečného v roce 2018? Snad jen těch pár posledních mohykánů v Masarykově ústavu. Takže sto let republiky mi přišlo jako dobrá záminka přemýšlet o něm nepředpojatě. Psal jsem tu knihu ale taky proto, že jsem nešťastný, co se v naší zemi dneska děje, kam to s demokracií směřuje. A protože jsem zvyklý hledat odpovědi v minulosti, řekl jsem si, že odmytizovaný obraz zakladatele státu by mohl být užitečný.

Je něco, co vás při práci na scénáři a knize na Masarykovi překvapilo?

Spousta věcí. Nejvíce asi to, jaký to byl strašný drsník a rváč, který dokázal nemilosrdně likvidovat nejen nepřátele, ale dokonce i přátele! Když v 80. až 90. letech 19. století přecházel z univerzitní kariéry do politické a rodila se realistická strana, velmi drsně se rozloučil třeba s Otakarem Hostinským, člověkem, který ho kdysi přivedl z Vídně na pražskou univerzitu. Obě rodiny se přátelily, jejich děti se znaly. Jenže když se Masaryk začal proměňovat z univerzitního profesora v šéfa strany, už nepotřeboval, aby s ním ostatní diskutovali tak jako vědec Hostinský, ale aby ho poslouchali. A místo toho, aby vzal Hostinského do kavárny, vysvětlil mu to jako kamarádovi a řekl mu: „Nezlob

PREZIDENTSKÝ KULT

Masarykova polovojevská uniforma, kterou začal nosit v prezidentském úřadě, souvisela s jeho zálibou ve všem vojenském. „Ve 20. letech jezdil po republice v bílém polovojevském obleku a s bílým kloboukem. Když vidíte fotku, jak takto přijíždí třeba na nádraží v Třebíči a tam ho vítá dvacet bílých vaňůstů v tmavých oblecích, tak to skoro vypadá, jako by jimi pohledl. Ten oblek jako by říkal: Já jsem někdo úplně jiný než vy. Jako když se anděl snese z oblak.“ popisuje Pavel Kosatík prezidentovu zálibu v odlišnosti. „Ostatně ta je nejlépe vidět na jeho vztahu k ženám. Když se chlap podepisuje v dopise ženě, kterou má rád, jako Prezident s velkým P... Co to o něm vypovídá?“ ptá se Kosatík. Ažkolí podle něj Masaryk prezidentskou funkcí ve srovnání s tou císařskou nesmírně polidštil, už počátkem 20. let se celorepublikově slavily jeho narozeniny. „Odpalovaly se dělové salvy, děti nešly do školy, výkladní skříně byly vyzdobeny jeho podobiznami. Nevím, jestli ho to bavilo. Ale pokud to strpět, tak určitě proto, že si myslel, že to slouží státu. Nechtěl to kvůli svému ega. Ustupoval tlaku lidí, kteří to chtěli mít jako za toho Franze Josefa,“ myslí si Kosatík.

se....“ udělal něco jiného. V prvním čísle časopisu Naše doba nechal otisknout velkou úvahu o Smetanovi, kterou navíc ani nepodepsal, nechal ji podepsat jen svou ženou Charlotou, a tam napsal, že o Smetanovi nebylo dosud vlastně nic vyvádáno a že až on – tedy vlastně ona – o něm přináší nové informace. Přitom Hostinský měl v té době za sebou dvacet pět let dřiny na Smetanovi! To on přesvědčil Čechy i část Němců, že Smetana není Wagnerův epigon, ale přináší nový styl slovanské hudby. Hostinský se urazil, nikdy už nevkročil do Masarykova domu. Když byl Masaryk už starý, tak řekl: „Dnes vidím, že jsem to mohl mít laciněji, kdybych se nebyl zbytečně prač.“ Ale to je právě to, byl to rváč.

Takže jsem se mylila, když jsem měla z vaší knihy dojem, že vám Masarykovo rváčství bylo spíš sympatické?

V těchto případech likvidace přátel – protože Hostinský zdaleka nebyl jediný – určitě ne. Za války a v klíčových sporech, jako byla hilsneriáda, ano. Každý muž si musí rozhodnout, jakým úkolům se chce věnovat. Podle toho, jak vysokou si stanoví lafku, zvolí i metody.

A on si ji stanovil hodně vysoko. Kdy si řekl, že by se chtěl stát vůdcem Čechoslaviáků a dovést je ke společnému státu?

Velice brzo po příchodu z Vídně do Prahy, což bylo v roce 1882, pochopil, že jeho univerzitní i političtí kolegové drží politicky pospolu, většinou byli členy staročeské strany. Vyzkoušel si, že má-li mezi nimi úspěch, musí do té politiky taky. S přáteli, ekonomem Josefem Kaizlem a tehdy velmi mladým Karlem Kramářem, se rozhodli infiltrovat nějakou politickou stranu, vytvořit v ní takové geniální jád-

ro a ovládnout ji. Masaryk, jak byl tehdy ještě politický naíva, se tím navenek ani zvlášť netažil. Sešel se s vůdcem staročechů (Františkem) Riegrem, začal mu vysvětlovat, že je chytřejší než on, a divil se pak, že se druhá naplánovaná schůzka už neuskutečnila. Rieger na ni nepřišel. S mladočechy už si vedl lépe. Šéf strany (Julius) Grégr, který s ním předtím léta vedl na život a na smrt spor o Rukopisy, souhlasil, aby Masaryk za stranu kandidoval do vídeňské říšské rady. Dostal se tam a dva roky na začátku 90. let poslancoval. Aspirace na vůdcovství se v něm podle mého názoru zrodila někdy v polovině 90. let, kdy zjistil, že i tém mladočeským politickým rutinérům naletěl, a že i když se cítí chytřejší než oni, na ty jejich dokonale propracované handly nestačí. Dal si několik let pauzu a načel kvanta knih k českým dějinám. Načel během dvou let vychlil čtyři knihy v čele s Českou otázkou. Hledá v nich metodologii své budoucí politiky. Grunt, který by mu dal co největší naději, že jeho politika bude úspěšná.

A kde ten grunt našel?

Jako člověk inklinující k historii ho hledal v dějinách. Jeho vývojová linka začíná u husitů, následuje Jednota bratrská, pak dlouho nic a jako mávnutím kouzelného proutku přicházejí osvícenci, kteří se o husity skoro nezajímali. Vyvrcholením každé vývojové linie byl on, Masaryk. Vypadá to účelově a směřně, historik Josef Pekař mu za to spílal, tvrdil, že to není žádná věda, a ona opravdu není. Je to služba politickému programu, který v sobě Masaryk začínal formovat. Tehdy už určitě měl vůdcovskou aspiraci. Až na to, že v reálu mu to skoro vůbec nefungovalo, protože Češi na něj kašlali až do toho roku 1914, kdy odešel do exilu.

Váš druhý počín k výročí republiky je scénář k filmu Hovory s TGM. Proč si vlastně Masaryk zvolil jako svého zpovědníka právě Karla Čapka a ne jiného novináře, třeba Ferdinanda Peroutku?

Čapek a Peroutka byli ve vztahu k Masarykovi naprosto odlišní. Čapek skoro bezvýhradně přijal roli hlasu svého pána. Měl pro to ty nejchvalitebnější pohnutky – chtěl sloužit republice a pro něj republika rovnala se Masaryk. Totálně se mu oddal. Peroutka skoro naopak. Ten si uměl udržet distanc. Čapka si Masaryk mimochodem ani nijak zvlášť nevděčil. Existují vzpomínky hradní archivářky Gašparkové-Horákové, kde Masaryk v úzkém kroužku přátel mluví strašně úplně o všech kromě Beneše. Obsah intimních hovorů se nemá přeceňovat, ale fakt je, že úctu k Čapkově tam nenajdete. Myslím, že Masaryk Čapkem vlastně i pohrdal za to, že se tak absolutně přizpůsobil té jeho vizi. Masa-

TGM A PŘÁTELÉ

Až to tak může navenek vypadat, Karel Čapek nebyl podle Pavla Kosatika žádným prezidentovým přítelem. Spíš vhodně posloužil prezidentovým záměrům.

Skutečné přátele během svého prezidentského období neměl. „Ani Edvard Beneš nebyl přítel, byl to velmi spolehlivý spolupracovník, díky do úpadu, v tomto smyslu jediný srovnatelný s Masarykem. Ale přátelství to nebylo.

Za studentských let měl Masaryk přítele Josefa Herberta, ten však záhy zemřel na tuberkulózu.

Masaryk pak po něm pojmenoval svého nejstaršího syna. Jakmile ho ale ovládla práce, přestal mít na přátele čas. Neměl ho dokonce ani na rodinu. Masaryk byl hlavně ratio, city zůstávaly daleko vzadu. Když mu zhroutil klíč, nechal ho utratit a bez mrknutí oka si pořídit nového. Ale co měl udělat? Měsíc se starat o konika? Asi to jinak nejde.“

řiká Pavel Kosatik. A dodává, že ho ještě víc fascinuje jiná věc: „Když něco chtěl, tak se svými nejbližšími spolupracovníky nemluvil. Ukázal prstem nebo pohledem. Když ho ráno sluha oblékal, Masaryk udělal gesto, jaké obléčení chce plinést. Neřekl: „Pane Povondra, prosím, udělejte to a to.“

ryk si myslel, že každý chlap si má svůj program vytvořit sám a jít si za ním hlava nehlava. Obětovat všechno včetně rodiny, což byl přesně jeho případ. No a Čapek podle něj takový svůj program neměl. Proto se mu jevil trochu jako slaboch.

Dá se říct, že Masaryk Čapka využil?

Ano. Masaryk byl absolutně pragmatický politik. Můžeme se o něm bavit jako o filozofovi nebo sociologovi, ale základ je, že byl politik. To poznáte na takových drobnostech. Jako šéf realistické strany šéfoval i stranickému deníku Času. No a když děláte noviny, můžete to dělat tak, že si vyhledáte nejlepší autory a pokusíte se je přesvědčit, aby vám tam psali. To on nedělal. Hledal lidi, kteří budou hlásat jeho doktrínu. Někomu to může znit cynicky, ale mělo to smysl: on tu svou Českou stranu pokrokovou, známou spíš jako realistická strana, kterou založil v roce 1900, potřeboval aspoň trochu rozpumpovat. Moc se mu to ale ani tak nepovedlo. Pro davy byl jeho program příliš složitý. V roce 1914, v předvečer války, byl ve vídeňském parlamentu jediným poslancem té strany.

Takže byl vlastně špatný politik?

Byl politik složitý. A později, jako prezident, byl o něco horší politik, než se často myslí. Republika potřebovala při rozjezdu hlavně stabilitu. Proroci, jako byl Masaryk, chtějí spíš nové a nové změny než nuda té stability. Z tohoto hlediska byl jako politik pro republiku podstatnější třeba Antonín Švehla. Nebo nešťastně brzo zahynuvší Alois Rašín.

Ve filmu říká Masaryk: „Když jsem se vracel do Prahy, nevracel jsem se jako prezident, ale jako diktátor.“ To skutečně řekl?

Zajisté, třeba v knižním rozhovoru s Emilem Ludwigem Duch a čin, který několikrát vyšel i česky. Nevnímejte to ale tak, že si připadal jako dejme tomu Mussolini. Řekl to za války, v čase posunutých měřitek, mimo jiné v roli velitele legií, kdy se musel chovat podle toho. Ale vlastně i k tomu Mussolinimu, když už jsem ho zmínil, ze začátku zaujal trochu naivní postoj. Když se Mussolini v roce 1922 chopil moci, Masaryk napsal: fašisté se odvolávají na lid, ergo je to demokracie. Neposmíval bych se mu za to. S podobným populistickým hnutím tehdy nikdo neměl zkušenosti. Nikdo nevěděl, kam to povede dál.

Ptala jsem se také proto, že literární historik Jiří Opelík vás ve Zprávách společnosti bratří Čapků našel z mnoha nepřesností ve scénáři. Například prý není pravda, že Masaryk litoval, že se svými legionáři netáhl na bolševický Petrohrad.

Mluvil o tom několikrát, poprvé hned po svém návratu do republiky, když 23. prosince 1918 referoval ve vládě o zahraniční akci. Ty texty jsou publikované, každý si je může přečíst, i pan Opelík. Podívejte, já bych se nechtěl zaplést do takového typu debaty, kde se za dobrý film považuje jenom ten, který je kompletně opsaný z nějakých archivů. Tak se píšou knižní monografie, ne filmové scénáře. Filmová pravda se rodí z mnoha dalších než jen archivních pramenů: z dramatické situace, z psychologie postav, z metaforiky a symboliky, které dělají film filmem. Kdo si přesto myslí, že každé slovo ve filmu má být doloženo archivním pramenem, ten ať si zkouší takový film napsat a natočit. Bude na té nuše sedět v kině sám.

Otázka je, kde je ta hranice. Jaký odklon od skutečnosti je ještě únosný a jaký už ne.

Ta hranice se hledá u každého filmu znovu. Žádná obecně předepsaná hranice neexistuje.

Pro vás není překročena, i když celý scénář je založen na situaci, která se nestala? Myslím tím to, že podle scénáře měl Masaryk Čapkoví zakázat publikaci už hotových Hovorů se slovy: „Ta kniha nevyjde.“ To je pro vás v pořádku?

A co vám zase na tom vadí? Existuje publikovaná Masarykova korespondence, kde to říká jasně. „Nemám chuti, aby ty hovory vyšly k 28. X. 1928 – Alice dnes řekla, že lépe za rok, k sv. Václavu, ale hlavně, aby byly úplně a přepracované. Má pravdu. Promluví s Čapkem.“ Nebo jinde: „Koriguju besedy Čapkovy, rozhovory se mnou zde, které si zapsal, aby je letos vydal. Některé zkasáruju...“ Atd.

Já vás nechci nijak smažit, ale to přeče není zákaz. Je to přání odložit publikaci o rok, případně přepsat nebo vypustit určité pasáže.

Klidně mě smažte. Ten film není ilustrace knihy. Zobrazuje situaci, která vznikla Hovorů s TGM předcházela. Podívejte, když se zabýváte historickou látkou – ať už u knihy, nebo u filmu –, tak si na začátku musíte položit otázku, proč to dělat. A proč dneska?

Proč jste tedy ten scénář napsal?

Protože dnešní demokracie je v totální krizi. Tehdejší na tom byla, netvrdím, že ideálně, ale podstatně lépe. A tyto dva, se všemi svými složitými a rozporuplnými vlastnostmi, tu svou dobu, tu tehdejší demokracii nějak pojmenovávají. Situace, kterou my tam navodíme, umožňuje ukázat, že to, kam se to suně dneska, není ani jediný možný, ani správný způsob. Ten film není politická agitka, ale chtěl jsem ukázat, že politika je i něco úplně jiného, než co se nám za ní tady vydává.

Takže politika je to, co říká Masaryk?

I Čapek. Ještě bych se to pokusil zpřesnit: ten film nerecykluje bájnou demokratickou minulost, ale snaží se z ní vybrat, co je užitečné pro dnešní dobu. Nepronáší se tam tesatelem věty, už proto ne, že ty postavy musí být rozporuplné. My jsme je, stejně jako kdysi Havla v Českém století, protočili mlýnkem na maso, abychom zjistili, jestli jsou doopravdy silní. Jestli to vydrží. Pokud ano, má film smysl. Prostě tam jde o něco úplně jiného než natočit něčí knihu. Je to až trochu k smíchu, jak se tady roky dohadujeme, jestli se film smí lišit od historické skutečnosti, když nejde definovat, co je historická skutečnost.

Protože teď je historických seriálů mimořádně hodně...

Ale většina jich vzniká v popkultuře, to je zase jiný žánr. Tam se neřeší existenciální otázky.

Váš film tedy není popkultura?

Ne, u nás šla idea před prodejem. Což podle mě na druhé straně nemusí bránit obecné srozumitelnosti filmu. Čapka v jeho době četly a rozuměly mu švadleny a já věřím, že jsme od té doby nezhloupili. Rozhodně to není artový film pro intelektuály. Bylo by absurdní točit film o demokracii pro nějaké zasloužence.

Pořád ale nechápu, proč musí film, má-li být srozumitelný pro ty, jak říkáte, švadlenky, vycházet z premisy, která není pravdivá. K čemu jste tuhle situaci potřeboval?

Pokusím se ještě jednou vysvětlit, co pokládám za pravdu v historickém filmu. Já nemůžu psát scénáře o jakékoli látce. Můžu psát

Ke stému výročí republiky se Pavel Kosatík pustil do knihy i scénáře. Zatímco v životopisu prvního československého prezidenta se drží historických událostí, ve scénáři Pavel Kosatík podle svých slov „protočil postavy mlýnkem na maso“, aby zjistil, „jestli jsou doopravdy silní“. Zřejmě vydržely, film jde do kin 18. října.

jen o tom, o čem vím, že k tomu mám doma za třicet let dost nasbíraných papírů a podtrhaných knížek. Čili to je poměrně malý okruh témat. Když za mnou někdo přijde a řekne, že chce, abych napsal tu a tu látku, a já vím, že k tomu mám doma dva kubíky starých xeroxů, tak sice netuším, jak to dopadne, ale vím, že ten materiál tam je. A pak to můžu dělat s jakýmsi vnitřním klidem. A dělám to tak, že vyhazuju a nechávám jen to podstatné. Destilací poznámek a pramenů se mně seskládají psychologické portréty postav. Vzniknou znovu, na základě těch xeroxů, ale ne opisováním z nich. A když už ty psychologické profily mám, můžu je pak nechat, aby si to hrály mezi sebou samy. Protože znám ty prameny, můžu postavy nechat říkat věci, které v pramenech nejsou. Představte si, že by se film skládal ze samých citací, bylo by to panoptikum. Napadnutelný jsem jenom v tom, jestli těch třicet let rešerší je dost k vytvoření psychologického profilu těch postav. To je, o co jde. Proto u nás vzniká tolik špatných historických filmů: protože se ty rešerše flákají. Chystá se to stejně rychle jako filmy ze současnosti, to je špatně.

Co si myslíte o výroku britského bohemisty Roberta Pynsenta, který se v Lidových novinách nedávno nelichotivě vyjádřil na adresu Karla Čapka? Konkrétně řekl, že „na Karlu Čapkově je všechno špatně“, že je to „maloburžoazní autor, kterého si pro jeho žurnalistické hry oblíbili zejména politici“.

Co se týče mě, já bych to adjektivum „maloburžoazní“ nepoužil. Nevím, co znamená, a zní mně to z předlistopadových dob tak podvědomě odporně, že se mi k tomu nechce vracet. Pynsent je jednak trochu starší pán a jednak celoživotní divočák. Takových výroků má na kontě desítky. Nevím, jak moc je politiky vlevo, ale hádal bych, že je to radikál. Anebo provokatér? Mám tu zprávu jen z českých médií. Neznám kontext. Teba předtím řekl: „A teď vám řeknu vtip.“

Ve vašich očích Čapka nesnížilo ani to, že posloužil jako hlásná trouba Masarykově?

Ne, to neexistuje. To se nemůže stát. Čím menší a méně ambiciózní Čapkovy texty, tím jsou lepší. Můžeme se bavit o tom, jestli nezestárla R.U.R. Nebo vidíme, že na Adama stvořitele taky nechodí davy. Ale jeho žurnalistika, ta komunikace „se švadlenami“, na které mu ostatně také nejvíc záleželo, ta nestárne absolutně.

Jak vlastně probíhaly schůzky pátečnicků, když mezi ně přišel

„Jo by mě zajímalo, proč se tomu brečťanu na Karlově pólce domu tak dařilo a ten Josefův zašel,“ mručí si Pavel Kosatík bradku, když jsme ho fotili na zahradě Čapkovy vily na pražských Vinohradech, o níž pečuje desátá pražská městská část. Vlevo bydlel Karel, vpravo jeho bratr Josef. Právě zde se scházeli pátečníci, skupina spisovatelů a intelektuálů, k níž se čas od času přidával i prezident Masaryk. Ptám se tedy, koho by dnešní Česko potřebovalo víc – jestli nějakého Čapka, nebo Masaryka. „To je takzvaná ahistorická otázka,“ odpovídá spisovatel. „Nepomohl by ani jeden. Nestačilo by to. Potřebojeme úplně nové typy lidí. Když Evropu ovládly populismy, byl Masaryk už příliš starý, aby jim čelil. Jeden z jeho největších životních úspěchů bylo vybojování všeobecného volebního práva v roce 1907. Byl přesvědčen o tom, že čím víc lidí bude volit, tím víc bude demokracie. No a my už dneska víme, že takhle jednoduše to nefunguje.“

Masaryk? Dokázali se chovat přirozeně, nebo to bylo škrobené?

Někteří současníci nám to trochu popsali. Nejen Čapek, ale třeba i František Langer v knize *Byli a bylo* nebo František Kupka. Ale moc se v tom nevyznáte. Masaryk mezi nimi neměl sobě rovného. Přemyslím, s kým by tak byl spokojený. Musel by to asi být zase nějaký vůdce státu. Třeba jako byl v Polsku Piłsudský, ale to byl na něj příliš velký pravíček. Masaryk bral všechno přes politiku a pátečníci nebyli politici. Z jeho pohledu to byli jen písálkové.

Proč tam tedy chodil?

Myslím, že velkou roli hrálo to, že všichni byli výrazně mladší. On se stal prezidentem v necelých sedmdesáti letech a po velmi tvrdém životě. A ve 20. letech už to byl starý, slábnoucí, často i nemocný muž. I když se to nezdá, tak když si přečtete, co za dobu svého prezidentství napsal, tak to v porovnání s jeho literární produkcí z dřívějších let není mnoho a kvalita slábne. To jsem si uvědomil, když jsem si znovu přečetl jeho válečné paměti, které vyšly pod názvem *Světová revoluce*. Je to knížka chlapa, který sám sebe vnímá jako člověka na konci cesty, člověka triumfujícího. Celé je to psáno v takovém sebeuspokojivém stylu. Na což měl po svém životě jistě nárok. Ale je z toho znát také to, jak tím sebeuspokojením ztratil sílu.

Jaký tedy byl Masaryk, když se stal prezidentem?

Popíšu vám to slábnutí na příkladu. Někdy v druhé polovině 20. let se Peroutka s Masary-

kem domluvil, že prezident bude do Přítomnosti psát recenze na angloamerickou literaturu. Anglicky tady tehdy četl málokdo, takže mít recenzi na anglický román a ještě od hlavy státu bylo terno. Když to dneska čtete, žasnete, že jsou to jen přeškrábané obsahy. Masaryk bral krásnou literaturu jako sociolog, jako zdroj poznání o společnosti. Nehledal v ní estetiku nebo étos. Chtěl se dozvědět, jak lidé v Anglii žijí. Nejvíce ho zajímaly milostné romány, protože citově zřejmě dlouhá léta strádal, než si v pozdním věku našel přítelkyni, novinářku a politickou aktivistku Oldru Sedlmayerovou. Takže do té Přítomnosti hrme jeden špatný milostný román za druhým a u každého popíše, kdo se do koho zamiloval, kdo odešel, kdo se vrátil a jestli se nakonec vzali. A občas to prohodí třeba Americkou tragédií Theodora Dreisera, což je dodnes super román, kvalitou úplně jinde než ty další, o kterých Masaryk psal. Ale odzvínuť toho Dreisera jako biblost.

Na druhou stranu, všichni známe obraz Masaryka, jak se vzpřímen projíždí na koni. Při tom nevypadá moc vyseptale...

To nemám důvod zpochybňovat, vynikal stále i v mnoha dalších oblastech. Ale nepřinášel už nové myšlenky. Žil z těch starých. Pořád znovu prožíval své dávné zápasy, když ve světě už šlo dávno o něco jiného. Psychoanalýza pro něj byla tabu. Nerozuměl modernímu umění, neorientoval se v hudbě ani malířství. Měl rigidní názory na sexualitu. A pociťoval to možná jako hendikep, proto ho přitahovali tihle mladí muži pátečníci. Možná doufal, že mu ty nové myšlen-

ky budou přihazovat. Což oni ale moc nedělali, protože se styděli. Úcta jim zavírala ústa. Spíš se před ním předváděli, než aby se přefili. Není zaznamenáno, že by to bylo intelektuálně příliš jiskřivé prostředí. Na druhou stranu je fajn, že poměry tehdy byly natolik demokratické, že prezident mohl dojet pěšky – a ještě s mezizastávkou u intimní přítelkyně Oldry Sedlmayrové – z Hradu až na Vinohrady a tam si s nimi povídat. To dnes nezažíváme ani náhodou. Zase v tom vidím určitou alternativu, náznak, že demokracie může vypadat úplně jinak.

Mimořádně, je pravda, že když měl Masaryk přijít mezi pátečníky, tak se nepilo, protože prezident byl abstinent?

To se říká, ale pravda to asi úplně není. Masaryk se abstinentem stal až po čtyřicítce, do té doby alkohol normálně konzumoval. Dokonce i na hradních recepcích se víno běžně podávalo. Byl z jižní Moravy, bratroví tam koupil vínici a ten mu pak dodával víno do Prahy, do podniku, kde se zmlaďa scházel s přáteli realisty. Dochovala se věta z dopisu Masaryka Josefu Svatoopluku Macharovi, v níž vzpomínal na takhle léta. A ta věta zní: „Člověče, já nepil, já chlastal.“

V otázce feminismu byl ale docela moderní, ne?

No... Víím, co myslíte. To je ten citát: „Žena budiž na roveň postavena muži kulturně, právně i politicky.“ Za Masaryka, ještě v době, kdy v roce 1920 vznikala první československá ústava, to byl nesmírný progres. Ale není to maximum, že? Vám by to dneska nestačilo. Proč ženy v politice pořád vypadají tolik chaoticky? Kromě toho, že některé podvádějí s diplomkami o králicích, je to hlavně tím, že jim všichni ti chlapi nedávají jinou šanci než chovat se mezi nimi dál po chlapsku. Že jsou postaveny mužům na roveň, jim vlastně k ničemu není, pokud při tom přestávají být ženami. Naštěstí se lépe než dřív chápe, u nás bobužel se zpožděním, že dnes už jde o něco jiného než rovnost: o pochopení ženskosti v jeho odlišnosti.

Kdo je vám osobně bližší, Čapek, nebo Masaryk?

Čapek. Určitě. Je to pro mě víc člověk. Prezident Masaryk je opravdu trochu monstrum. Já na rozdíl od něj přátele potřebuju a s Čapkem se přátelit dalo.

» Masaryk mezi pátečníky neměl sobě rovného. Všecko bral přes politiku a pátečníci nebyli politici. Z jeho pohledu to byli jen pisálkové. «

inzerce

Banka roku 2017

kb.cz 800 521 521

STAVTE SE U NÁS PRO ÚČET BEZ SKRYTÝCH POPLATKŮ

♥ ZA 39 Kč MĚSÍČNĚ

MŮJŮČET PLUS

- Všechny domácí elektronické platby v korunách v ceně účtu
- Bezplatné výběry z bankomatů KB a každý měsíc dva kdekoli v ČR navíc

KB

REÁLNE BANKA PRO REÁLNY ŽIVOT